

В.А. Єфанов, канд. екон. наук, доцент
Сумський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИКИ В СУЧАСНОМУ СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Розглянуто логістику, як важливий фактор розвитку діяльності аграрних підприємств в умовах конкурентного середовища. Визначено роль логістики, в діяльності підприємств. Сформовано основні завдання логістики сільського господарства на основі оптимізації витрат і доходів в процесі господарської діяльності. Оцінено специфіку потоків в логістиці аграрної галузі. Визначено перспективи розвитку логістики як фактора прибутковості сільськогосподарського підприємництва.

Ключові слова: логістика, потоки, товар, інформація, аграрні підприємства, ефективність.

Постановка проблеми. Сільське господарство України за кризового стану національної економіки є однією з найбільш стабільних галузей економіки, котре, однак, має значні проблеми в своєму функціонуванні. Виділення його пріоритетності в контексті можливої стабілізації національної економіки повинно включатись до загальної стратегії розвитку держави. Взаємодія з світовою економікою формує можливості до підвищення ефективності цієї галузі за рахунок інновацій в усіх напрямках діяльності аграрного сектору. Окремим специфічним інноваційним фактором ринкової економіки є логістика, як інструмент оптимізації товарно-грошових потоків на підприємстві. Досвід розвинутих країн світу з використання логістики вже давно довів її значний вплив на ефективність підприємництва. Відсутність відпрацьованого логістичного механізму в аграрному секторі призводить до значних втрат як в транспортних потоках, так і в ефективності закупок сировини та збуті виробленої продукції сільського господарства. Сучасна аграрна логістика формує ефективні методи, зорієнтовані на планування, контроль та управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, що виникають у процесі доведення сировини та матеріалів до аграрного підприємства, організації виробничого процесу, доведення аграрної продукції до споживачів відповідно до його вимог.

Актуальність дослідження та впровадження в практику логістичного підходу в діяльності вітчизняних агропідприємств зумовлена викликами ринкової системи, так як без ефективної логістики втрати продукції в АПК України складають до 15% збитків даного сектору національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питань розвитку логістики значну увагу приділяли багато зарубіжних та вітчизняних вчених, найвідоміші з-поміж яких: Д. Вордлоу, Д. Вуд, Дж. Орліскі, О. Уайт, Б. Анікін, А. Гаджинський, Л. Міротін, В. Сергеев. В дослідженні проблем логістики в Україні значний вклад здійснили такі вчені як Божидарнік Т.В., Даниленко А.С., Кобзева К.В., Косарева Т.В., Кравцов А.Г., Мойса М.Я., Москвітіна Т.Д. та ін. [1-7]. Основну увагу в наукових дослідженнях приділяється логістичним концепціям в системі підприємницької діяльності. Аспекти формування логістики в аграрному секторі за динамічних змін економіки потребують додаткового розширеного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження специфіки логістики в сільському господарстві за сучасних умов ринкового господарювання.

Виклад основного матеріалу досліджень. Україна – держава із значним рівнем потенційних можливостей щодо експортоспроможності сільського господарства. Сприятливі природно-кліматичні умови, значна площа родючих чорноземів та великі можливості виробництва екологічно чистої продукції є найголовнішими факторами можливої конкурентоспроможності національного виробництва на світовому ринку, що дозволить відіграти економіці України значну роль в подоланні глобальної продовольчої небезпеки та дефіциту продуктів харчування і переробної сировини. В умовах кризи, що розгортається в країні, успішне вирішення завдань ефективного розвитку аграрного сектору економіки України, зростання його конкурентоспроможності набуває особливого значення.

Логістика сільського господарства відноситься до галузевих видів логістики, так як вивчає матеріальні потоки в цілому в галузі та в сільськогосподарському підприємстві. В Україні логістика досліджуваної галузі перебуває на стартовому етапі розвитку, тоді як в розвинених країнах світу використання логістичних підходів в агробізнесі є одним з ключових факторів його успішності. Національна система логістики в сільському господарстві України характеризується значною традиційністю в функціонуванні. Використання логістичного інструментарію в діяльності

агропідприємств розкриває значний потенціал підвищення економічної ефективності їх діяльності через зниження витрат, адже, дозволяє, з однією боку упорядкувати процеси фізичного руху товару, а з іншого - орієнтує товаровиробників на формування оптимальних каналів руху готової продукції сільського господарства. Основою логістичної концепції в сільському господарстві є оптимізація товарно-грошових потоків внутрішнього і зовнішнього рівнів з урахуванням їх двосторонності в діяльності сільськогосподарських підприємств.

Головною специфікою підприємництва в сільському господарстві є використання в якості основних засобів живих організмів, результатом чого в логістиці є генерування двох і більше матеріальних потоків, відмінних один від одного за часовими та матеріальними характеристиками, що значно ускладнює процес просування вироблених товарів як у внутрішньому виробничому циклі, так і до зовнішнього ринку кінцевому споживачу. Така особливість здійснює значний вплив на логістичні процеси аграрного сектору, веде до можливості матеріального потоку практично на будь-якій стадії перетворюватись в сировину у внутрішньому виробництві для наступної стадії логістичного ланцюга, а також становитись кінцевим продуктом споживання чи збуту.

Класичним прикладом різновекторних потоків товарів є виробництво продукції молочного стала великої рогатої худоби, де отримують два основних матеріальних потоки - молоко і телят, і один побічний – перегній. Для всіх трьох потоків можливе внутрішнє виробниче використання продукту: молоко частково використовується для вигоювання телят, телички – для ремонту основного стада, перегній – для удобрення полів в рослинництві. Частина матеріальних потоків з молочного скотарства використовується у суміжних галузях підприємства. Так молодняк великої рогатої худоби проходить стадію відгодівлі. Одночасно з цим всі види матеріальних потоків можна реалізовувати ринковим споживачам.

Значну роль в логістичних процесах відіграє сезонність сільськогосподарського виробництва. Залежність між виробництвом і природно-кліматичними умовами для галузей аграрного сектору призводить до необхідності тривалого зберігання запасів як готової продукції, так і сировини (насіння, корми), при цьому умови зберігання вимагають спеціалізованих сховищ, транспорту та умов реалізації. Характерна для сільськогосподарського виробництва розбіжність робочого

періоду і власне процесу виробництва, призводить до нерівномірності надходження як внутрішньо направлених векторів потоків (сировина, матеріали), так і зовнішньо орієнтованих векторів (готова продукція, послуги).

Виходячи з вище сказаного, специфічними рисами концепцій логістики в сільському господарстві ми можемо назвати орієнтацію за наступними напрямками:

- формування господарських зв'язків в сільському господарстві має два основні зустрічні вектори, зорієнтовані за закупку сировини, матеріалів та засобів виробництва (вектор внутрішнього спрямування) та розподіл виробленої продукції для внутрішнього споживання і зовнішнього збуту (вектор зовнішнього спрямування);

- формування обсягів і напрямів перевезень продукції з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва, з урахуванням внутрішніх процесів відтворення і споживання та зовнішніх національних і світових ринків аграрної продукції;

- формування послідовності проходження продукції через пункти складування з урахуванням строків зберігання сільськогосподарської продукції та внутрішніх потреб на неї в процесі виробництва;

- оперативне регулювання поставок та перевезень в відповідності до виробничого циклу аграрної продукції;

- створення та управління запасами відповідно до строків зберігання, закупок та виробленої продукції різних галузей підприємств;

- розвиток складського господарства з урахуванням строків зберігання, виробничої циклічності та сезонності аграрного підприємства;

- розширення логістичної діяльності за рахунок діяльності в сфері комерційних та транспортно-експедиційних послуг.

Висновки. Для ефективності сільського господарства в Україні потрібно не лише забезпечити виробництво продукції, а й сформувати ефективну мережу її збуту, тобто систему ефективної логістики. Логістика сільського господарства спирається на різнонаправленість використання продукції, яка генерується аграрним виробництвом, на внутрішньому та зовнішньому рівнях розподілу. Поєднання в процесі господарювання виробничого і біологічного процесів тісно переплітаються, це створює можливості формування матеріальних потоків як біологічної природи, так і в формі матеріальних ресурсів. Специфікою логістичного розподілу товарів є й те, що окрім орієнтації на зовнішню реалізацію, є ще й внутрішній їх перерозподіл з споживанням виробленої в сільському

господарстві продукції. Отже, логістична діяльність для сільського господарства має більш складну, багатолінійну та багатовекторну специфіку, в порівнянні з іншими галузями, тому принципи її реалізації вимагають особливого багатовимірного підходу.

Бібліографічний список: 1. Божидарнік Т.В. Основні шляхи застосування логістики в агропромисловому комплексі України / Т.В. Божидарнік, Н.В. Божидарнік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ekfor/2011_1/5.pdf 2. Даниленко А.С. Логістика: теорія і практика: [навч. посібник] / А.С. Даниленко, О.М. Марченко, О.В. Шубравська та ін. – К.: Хай-Тек Прес, 2010. – 408 с. 3. Кобзева К.В. Теоретичне обґрунтування становлення логістики як науки / К.В. Кобзева // Економіка, Менеджмент, Підприємництво: Зб. наук. праць // Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2007. – № 18. – С. 61-66. 4. Косарева Т.В. Аграрна логістика: сутність та багатоаспектність / Т.В.Косарева // Економіка АПК. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки». – 2008. – № 10. – С. 37-43. 5. Кравцов А.Г. Аналіз перспектив впровадження логістичних підходів у сфері АПК / А.Г. Кравцов // Вісн. Харк. нац. ун-ту сільського господарства ім. Петра Василенка «Системотехніка і технології лісового комплексу. Транспортні технології». – Вип. 136. – Х.: ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2013. – С. 272–278. 6. Мойса М.Я. Організаційно-економічні чинники підвищення ефективності аграрних підприємств / М.Я. Мойса, Є.В. Голубков // Економіка АПК № 1. – 2010. – С. 86-93. 7. Москвітіна Т.Д. Торговельна логістика: навч. посібник / Т.Д. Москвітіна // К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 161 с.

В.А. Ефанов. Особенности логистики в современном сельском хозяйстве Украины. Рассмотрена логистика, как важный фактор развития деятельности аграрных предприятий в условиях конкурентной среды. Оценена специфика потоков в логистике аграрной отрасли. Определены перспективы развития логистики как фактора доходности сельскохозяйственного предпринимательства.

Ключевые слова: логистика, потоки, товар, информация, аграрные предприятия, эффективность.

V.A. Yefanov. Features logistics in modern agriculture Ukraine. We consider logistics as an important factor in the development of agricultural enterprises in a competitive environment. Reviewed specifics of logistics flows in agrarian sector. The prospects of development of logistics as a factor in the profitability of agricultural pidpryyemnytstva. Spetsyfichnymi features of logistics concepts in agriculture we call focus on the following areas: formation of economic relations in agriculture has two major counter vectors targeted for the purchase of raw materials and capital goods (internal vector direction) and the distribution of products for domestic consumption and external sales (external vector direction); Determine the scope and direction of transportation of products subject seasonality of agricultural production, taking into account the internal processes of reproduction and consumption and external national and global markets agrarian products; forming a sequence of passing products through storage items, taking into account the terms of storage of agricultural products and domestic needs it in the production process; efficient regulation of supply and transport in accordance with the production cycle of agricultural products; creating and managing inventory in accordance with the terms of storage, and procurement of products produced various branches of enterprises; development of storage facilities on the basis of terms of storage, industrial cyclical and seasonal agrarian enterprises; expansion of logistics activities due to activities in the field of commercial and freight forwarding services.

Keywords: logistics, streams, product information, agricultural enterprise efficiency.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2016 р.